

seen. Esimerkiksi taloudellisen taantumien aikaan sisäinen viestintä ja hyvät vuorovaikutustaidot korostuvat: työyhteisössä puheet saattavat helposti keskittyä vain ongelmiin tai olla pessimistisesti värityneitä. On kuitenkin tärkeää puhua voimavaroista ja vahvistaa niitä, ei keskittyä ongelmiin. Johtamisella on suuri merkitys, sillä yksittäinen työntekijä ei voi muuttaa työolosuhteita. Esimiesten on huomioitava myötätuntostressi muun muassa lomasuunnittelussa, resurssoinnissa ja tauoituksilla. Kirja herättää esimiehiä ajattelemaan mahdollisuuttaan vaikuttaa työhyvinvointiin. Nissisen mukaan myötätuntostressin säätely edellyttää myös mielentilaa, jossa ei suoriteta eikä tuoteta mitään. Tämä on mielenkiintoinen huomio ja kovin päinvastainen ajatus työkuultuurin yleiselle kehitykselle.

Rajansa kaikella tarjoaa työntekijälle paljon konkreettisia välineitä emotionaalisen paineen käsittelyyn ja itsetutkiskeluun. Kirjassa on pohdintakysymyksiä, arviointeja, kuvaustapoja ja testejä niin yksilölle kuin ryhmälle. Teos tarjoaa oivallisia keinoja omien ajattelutapojen, stressinsäätelykeinojen ja reaktioiden tunnistamiseen ja tutkiskeluun. Kirjassa on listattu selviytymiskeinoja eri alueilla, lueteltu sijaistraumatisoitumisen merkkejä ja esitelty luonnehdintoja työntekijätyypeistä. Näin lukija voi tehdä itsearviointeja ja pohtia esimerkiksi sitä, miten kuva itsestä on muuttunut työn myötä. Kirjallisuusluettelon lisäksi kirjassa mainitaan myös työhyvinvointiin liittyviä nettisivuja.

Kirja toimii myös välineenä esimerkiksi luentoa tai työpajaa aiheesta valmistellessa ja siinä on kysymys- ja pohdintalistoja työpaikan rakenteiden ja perustehtäväkysymysten pohdintaan sekä vuorovaikutuksen tarkasteluun ja työyhteisön hoitoon. Kirjan avulla voi järjestää esimerkiksi organisaation sisäisen itseohjautuvan ryhmän, tai sitä voi hyödyntää työkokouksiin, tiimipäiviin, kehittämispäiviin, työyhteisöpäiviin ja kehi-

tyskeskusteluihin. Työnohjaajalle kirjan testit ja arviot tarjoavat vinkkejä ja välineitä työskentelyihin.

Kirja nostaa esiin huumorin, luonnon, kulttuurin ja henkisyyden merkityksen terveydelle ja niiden yhteisöllisen kokemisen merkityksen (työ)hyvinvoinnille ja työssä jaksamiselle. Työyhteisön vuorovaikutusta on tärkeää arvioida ja kehittää. Kirjassa huomioidaan yhteistyömahdollisuudet työterveydessä ja työnohjauksessa. Kirja tarjoaa myös neuvoja rekrytointitalanteisiin: itsetuntemus, stressinhallintakeinot ja halu keskustella työn paineista ovat asioita, joita on hyödyllistä kartoittaa jo rekrytointivaiheessa.

Paikoin tuntuu, että kirjassa toistetaan joitakin itsestäänselvyyksiltä tuntuvia asioita. Toisaalta toisto mahdollistaa sen, että kirjaa voi lukea oman mielenkiintonsa mukaan sieltä täältä. Alaistaitoja olisi voinut korostaa enemmän: jokaisella työntekijällä on vastuu itsestään, voimavaroistaan ja vahvuuksistaan, samoin työyhteisön kehittämisestä.

Kirjan kohderyhmäksi on ilmoitettu emotionaalisesti haastavaa työtä tekevät ammattilaiset. Kirjan kolmas erityinen ansio on nostaa esiin myös sellaiset organisaation henkilöt, joilla on etäisempi suhde ihmissuhdetyöhön, mutta jotka kuitenkin ovat alttiita vuorovaikutuksessa ilmenevälle myötätuntostressille. Esimerkiksi sairaaloiden vahtimestarit näyttävät vainajan omaisille ja kohtaavat samalla surevat ihmiset tai ehkä ottavat vastaan palautteen koko organisaation puolesta. Suosittelen kirjaa erityisesti johtajille ja esimiehille: kirjasta saa paitsi perustietoa myötätuntostressistä ja sen vaikutuksista, myös runsaasti vinkkejä työntekijän arjen ymmärtämiseen, vuorovaikutustaitoihin ja sisäisen viestinnän merkityksen ymmärtämiseen. Työntekijälle itselleen kirja sopii itsetuntemuksen lisäämiseksi ja pohdintavälineeksi.

Itselleni kirja jätti pohdittavaksi kaksisuuntaisen kysymyksen: Mitä tekemäni työ työyhteisöineen tekee

minulle ja päinvastoin? Millaisen painoksen annan työyhteisön kehittämiseksi? Jokaisella on vastuu vuorovaikutuksesta työyhteisössä. Jokainen voi vaikuttaa dialogisuuteen ja työhyvinvointiin. Nissinen on onnistunut tehtävässään jättäessään lukijan pohtimaan näitä asioita.

KAROLIINA NIKULA,
TEOL. MAIST., KOTKA/PORVOO

**JOONA SALMINEN (TOIM.)
Vieraanvaraisuus ja muukalaisuus: Ekumeenisessa teologisessa symposiumissa marraskuussa 2011 pidetyt esitelmät. Helsinki: Suomalainen Teologinen Kirjallisuusseura 2011. 135 s.**

Osana Euroopan kirkkojen konferenssin teemavuotta Siirtolaisuus 2010 järjestettiin Helsingissä 2011 ekumeeninen symposiumi, jonka olivat yhteistyössä järjestäneet Suomalainen teologinen kirjallisuusseura, Kirkkohallitus, Suomen ekumeeninen neuvosto ja Diakonian tutkimuksen seura. Esitelmöitsijöitä oli kutsuttu Suomen lisäksi Englannista ja Italiasta. Esitelmät on koottu teokseen *Vieraanvaraisuus ja muukalaisuus*, jossa on piispa Irja Askolan alkupuheenvuoron lisäksi kymmenen kirjoitusta maahanmuutosta ja -muuttajista, vieraista ja muukalaisista. Kirjoituksissa pohditaan myöhäisantiikista lähtien nykypäivän Helsinkiin ja Ouluun saakka sitä, miten vieraita ja muukalaisia on aina ollut joko pakolaisina, orjina, hyvinvoinnin etsijöinä tai toivottuina vieraina. He ovat vaikuttaneet ihmisten elämään uudessa kotimaassaan perinteillään, uskonnollaan ja elämäntavoillaan.

Risto Saarinen pohtii Raamatun äärellä vieraanvaraisuudelle annettua merkitystä Vanhan testamentin kahdessa kertomuksessa, jotka ovat

Lootin vieraat Sodomassa (1. Moos. 19) ja Raiskaus Gibeassa (Tuom.19). Miten paljon vieraanvaraisuutta tulee osoittaa? Kertomukset vastaavat toisiaan hämmästyttävällä tavalla. Niissä vieraiden hyvinvoinnista huolehtiminen menee perheenjäsenten ja suvun hyvinvoinnin edelle. Kertomuksiin liittyy olennaisena osana väkivaltainen seksuaalisuus, mikä on saanut monet pohtimaan niiden alkuperäistä tarkoitusta. Saarinen pohtii Lutherin vastausrytystä teksteihin: Luther käsitteli niitä Genesisluennoissaan ja päätyi lopulta siihen, että kertomuksissa on kysymys jostakin, jossa kaikki ei arkielämässä sellaisenaan ole totta. Saarinen jättää lukijan kysymään, mitä kertomuksista tulisi ajatella. Pohtiessaan Jacques Derridan ja Immanuel Kantin ajatuksia ihmisen perusvelvollisuuksista Saarinen ilmaisee hienosti vieraanvaraisuuden kuuluvan ihmisen perusvelvollisuuksiin. Se loistaa Raamatun sanomassa tärkeimpien arvojen joukossa ja ylittää lain kirjaimen monin tavoin.

Antti Arjava kirjoittaa myöhäisantiikin ja varhaiskeskiajan monikulttuurisuuden ilmiöistä ja vaikutuksista kirkon elämään ja tekee rohkeita rinnastuksia antiikista nykypäivään. Kirjoittaessaan antiikin orjuus-instituutiosta hän toteaa, että kirkko sopeutui tehokkaasti omaan aikaansa ja hyväksyi ihmisten orjuuttamisen, koska pystyi kanavoimaan sosiaalisen omantuntonsa toiseen suuntaan: köyhien, leskien, sairaiden ja orpojen tukemiseen. Tästä toiminnasta 300-luvun kirkko sai myötätunnon puolelleen niin kuin nykyään Hamas ja Hizbollah omalla avustustyöllään, Arjava kirjoittaa. Artikkelia lukiessa mieltii, mitä sopeutumisen vaatimuksia yhteiskunta nykyään asettaa kirkolle suhteessa maahanmuuttajiin.

Virpi Mäkinen kirjoittaa muukalaisuudesta keskiajan universaalien kirkon kukoistusaikana. Hän viittaa keskiajan tutkija Jacques Le Goffin ilmaukseen keskiajan ”uskonnollisesta rasismista”. Le Goff tarkoittaa tällä

universaalien katolisen kirkon omistamaa oikeaa uskoa ja totuutta, joka mahdollisesti erottelun oikea- ja vääräuskoiisiin ihmisiin ja kansoihin. Tärkeä ja mielenkiintoinen huomio on, että etninen rasismi oli keskiajalla melko tuntematonta, sillä uskonnollinen rasismi teki sen tarpeettomaksi. Jos näin on, se kertoo jotain hyvin konkreettista uskonnon vaikutuksesta arkielämään, tai sitten etnisen rasismin puuttuminen keskiajalla kertoo nykyajasta vielä enemmän.

Mäkinen kirjoittaa, kuinka ristiretkien aikana islaminuskoisia ei aluksi yritetty kääntää kristinuskoon, vaan he saivat säilyttää valloitetuilla alueilla uskontonsa ja omaisuutensa. Suopeuden ajanjakso päättyi 1200-luvulla, millä on saattanut olla tuntuja seurauksia meidän päiviimme asti. Mongoli-invaasio Eurooppaan pakotti kirkon muuttamaan sodan diplomatiaksi, kun mongolivalloittajien pariin lähetettiin rauhanlähetyksiä. Edelleen, kun espanjalaiset löytöretkeilijät kohtasivat intiaanit uudella mantereella, alkoi keskustelu intiaanien oikeuksista. Paavi Paavali III antoi bullassaan ohjeen muistaa intiaanien oikeuksia.

Eila Helander selvittää kirjoituksessaan monikulttuurisuuden lisääntymistä Suomessa ja sen tuomia haasteita kirkolle. Monikulttuurisuuden lyhyt nykyhistoria on runsaan 20 vuoden pituinen. Sen taitekohdaksi Helander arvioi vuoden 1991, jonka jälkeen maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden määrä lähti nopeaan kasvuun ja kirkon pakolaistyö nimettiin maahanmuuttajatyöksi. Muuten monipuolisessa artikkelissa jäin kaipaamaan eniten jonkinlaista mainintaa kirkon monikulttuurisuustyöstä 1980-luvulla. Silloin luotiin pakolaistyön periaatteet ja toiminnan suuntaviivat. Mikko Juvan vaikutuksesta kirkon pakolaistyötä arvostettiin tai ainakin huomioitiin valtiotalon taholla ja kirkon pakolaistyön tärkeä tavoite oli ulkomaalaislainsäädäntöön vaikuttaminen.

Helander pohtii monikulttuurisuuden haasteita kansankirkolle ja

toivoo, että kirkko uskaltaisi lähteä monikulttuuriseen muutokseen. Tällä hän tarkoittaa sitä, että maahanmuuttajien uskonymmärryksen ilmaukset jumalanpalveluselämässä ja arkielämässä saisivat murtaa ja muuttaa luterilaisen kansankirkon edustamaa yhdenkaltaista kristinuskon tulkintaa. Vaikutteet liikkuvat mantereelta toiselle ekumeenisen toiminnan ja kansainvälisen yhteistyön tuloksena. Helander uskoo, että universaalien lähtökohtansa perusteella kirkko on aina avoin muutoksille ja kaikille ihmisille. Se antaa pysyvän toivon näköalan. Toivon säilyttämistä tarvitaan, sillä Helanderkin on kokenut ahdistavana viimeaikaisen keskustelun etnisten ja kulttuuristen vähemmistöjen eristämisyrittämisestä. Hän viittaa keskusteluun suomenruotsalaisten asemasta ja ihmettelee, miten kielikysymys näyttää tuovan kirkon piiriin suvaitsematonta ajattelua. Esimerkkinä hän viittaa *Kotimaa*-lehden pääkirjoitukseen lokakuussa 2010, jossa ennustettiin yksikielisen, suomenkielisen ajan julistamista.

Arlington Trottmann kirjoittaa etnisyydestä, kansallisuudesta ja seurakunnallisesta identiteetistä. Hän viittaa sanan *ethnos* väärinkäyttöön: saatetaan puhua etnisistä yhteisöistä, joilla tarkoitetaan pieniä vähemmistöjä ja joihin samalla liitetään negatiivinen sävy. Jos jotakin termiä on ylipäättään tarpeen käyttää, Trottmann pitää parempana käsitettä ”etninen vähemmistö”. *Ethnos* viittaa kansaan, kaikkiin sen jäseniin.

Trottmann kirjoittaa, miten vanhat rodulliset ennakkoluulot ja pseudotieteelliset väittämät vaikuttavat yhä ihmisten asenteissa Suomessa samoin kuin hänen kotimaassaan Englannissa. Ne elävät sitkeästi ja vaikuttavat taloudellisesti huonoina aikoina enemmän. Poliitikot saattavat opportunistisesti tarttua hokemaan ”mitä enemmän maahanmuuttajia, sitä enemmän sosiaalisia levottomuuksia”. Suomen kirkko joutuu kohtaamaan tämän politisoituneen pelon tuoman haasteen. Mi-

ten se tapahtuu, on Trottmanin mukaan ratkaiseva kysymys niin yhteiskunnallisessa kuin kirkollisessa monikulttuurisuuskeskustelussa.

Alessia Passarelli kirjoittaa Italian protestanttisten kirkkojen ja maahanmuuttajien välisestä suhteista Italian yhdistymisen ajoista 1800-luvulta nykypäiviin. Passarelli muistuttaa, että uskonnolliset vähemmistöt, kuten juutalaiset ja protestantit, vaikuttivat aktiivisella toiminnallaan Italian muotoutumiseen yhdeksi valtioksi. Protestanttiset vähemmistökirkot ovat Italiassa pitäneet esillä ihmisoikeus- ja tasa-arvokysymyksiä, vaikka ne ovat herättäneet ristiriitoja. Homoseksuaalien oikeudet, aborttikysymys, sekulaarit valtion koulut ja terminaalihoidon kysymykset ovat aiheita, joissa Passarellin mukaan protestanttiset vähemmistökirkot ovat painottaneet yksilöiden omaa päätäntävaltaa vastakohtana kirkon tai valtion määrittelemille oikeuksille. Ulospäin radikaaleilta näyttävät sekulaarit positiot on Passarellin mukaan ymmärrettävä Italian kontekstissa myös suhteessa katolisen kirkon vaikutusvaltaan poliittisessa ja kulttuurielämässä.

Passarelli puhuu paljon erityisesti afrikkalaisten kristittyjen maahanmuuttajien vaikutuksesta. Hän kertoo esimerkkejä yhdistyneen valdolaismetodistikirkon ja yhdistyneiden baptistikirkkojen piiristä. Vaikka näissä kirkoissa on haluttu välttää sitä, että afrikkalaislähtöiset maahanmuuttajat järjestäytyisivät vanhojen kirkkojen sisällä omiksi kirkkoikseen, on se ollut viimeisen vuosikymmenen aikana kasvava suunta. Eräänä syynä tällaiseen kehitykseen Passarelli mainitsee, että esimerkiksi ghanalaiset ja nigerialaiset maahanmuuttajat ovat lähtöisin kotimaidensa enemmistökirkoista ja heidän odotuksensa jumalanpalveluselämästä ja evankelioimistyön tavoista Italian vanhoissa kirkoissa eivät ole useinkaan täyttyneet. Hän ei kuitenkaan lähemmin pohdi, mihin tällainen kehitys voi johtaa.

Lopulta vieraanvaraisuus ja muukalaisen kohtaaminen on yksinkertaista ja luonnollista kanssakäymistä ihmisten kesken. Siitä kirjoittavat Simona Savin-Gardberg (Suomen ortodoksinen kirkko), Donbosco Thomas (Suomen katolinen kirkko) ja Pentti Miettinen (Suomen evankelis-luterilainen kirkko). Savin-Gardberg kuvaa, miten hän koki tulevan sa valoon, nähdyksi ja kuulluksi ja sai hahmon, kun hän yhteisessä jumalanpalveluksessa luki epistolan äidinkielellään romaniaksi, toimi tulkina, tarjoili ruokaa ja keitti kahvia liturgian jälkeen. ”Emme olleet enää epämääräinen ja harmaa suomea puhumaton maahanmuuttajien ryhmä, vaan tulimme niiksi ainutlaatuisiksi ihmisiksi, joita olimmekin, Simonaksi, Ibrahimiksi, Medhiksi, Anjaksi ja Josefiksi”. Lähteä, joutua kenties pakenemaan, ja joskus myöhemmin tajuta uudessa maassa, että saa hahmon ja tulee kotiin siellä. Sitä hän kuvaa.

HANNU HAVERINEN
ROVASTI, KAJAANI